

Redogörelse för miljökonsekvensbedömning

Program för Europeiska regionala utvecklingsfonden för Västsverige 2021–2027

Det här är en redogörelse över hur Regionalfondsprogrammet Västsverige har tagit hänsyn till miljökonsekvensbedömningen av programmet, i enlighet med artikel 9 i EU-direktivet 2001/42/EG. En strategisk miljökonsekvensbedömning genomfördes i samband med framtagandet av programmet och färdigställdes januari 2021. Programmet Västsverige godkändes av EU-kommissionen 24 oktober 2022.

Den här redogörelsen bör läsas tillsammans med programdokumentet för Västsverige och med miljökonsekvensrapporten.

Regionalfondsprogrammet Västsverige

Ett hållbart och mer konkurrenskraftigt Västsverige är visionen för programperioden 2021–2027. För att nå visionen riktas satsningar på innovationskraft, strukturomvandling och entreprenörskap. Fokuserar är också på att utveckla färdigheter för smart specialisering och bidra till en cirkulär och hållbar ekonomi. Visionen går i linje med utvecklingsstrategierna i regionerna Västra Götaland och Halland. Strategierna visar på att en hållbar omställning är nödvändig för att regionerna ska fortsätta vara attraktiva och konkurrenskraftiga.

Västsvenska företag behöver arbeta på nya sätt för att möta regionala samhällsutmaningar. Klimatförändringar, ökande elbehov och minskande biologisk mångfald ställer nya krav på näringslivet. Forskningsaktörer har stora kunskaper som inte når ut på marknaden. Globalisering skapar möjligheter med ökar också konkurrensen. I Västsverige har också regionala ojämlikheter. Det är svårt att attrahera och matcha kompetens med efterfrågan. Stora ekonomiska skillnader och variationer i socioekonomisk bakgrund inom regionen påverkar i hög grad människors möjligheter.

Fokus ligger på innovationskraft, med grund i små och medelstora företags behov och vilja att utvecklas, inom områden där just Västsverige är extra starka (Smart specialisering). Grön omställning är ett viktigt område för att hitta nya lösningar med förnybar energi och cirkulära värdekedjor.

Västsverige bidrar till EU:s politiska mål om ett smartare Europa och ett grönare Europa genom följande specifika mål:

- Stärka forskning och innovation (SO 1.1)
- Stärka små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft (SO 1.3)

- Utveckla färdigheter för smart specialisering (SO 1.4)
- Främja förnybar energi (So 2.2)
- Främja cirkulär energi (SO 2.6)

Miljöbedömning

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. Reglerna kring hur miljöbedömningen ska göras och vad den ska innehålla anges i den svenska Miljöbalken 6 kap. I de generella instruktionerna till regionalfonden hänvisas till EU-direktiv 2001/42/EG, vilket i Sverige implementerats via Miljöbalken.

Anthesis har på uppdrag av Tillväxtverket gjort de strategiska miljöbedömningarna av samtliga åtta regionala program samt det nationella regionalfondsprogrammet, Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak (Europeiskt territoriellt samarbete) och Fonden för en rättvis omställning.

Sammanfattning av miljökonsekvensbedömningen

Programmet kommer att ha stora möjligheter att hjälpa Västsverige lösa utmaningar medföretagens kommersialisering, tillväxt, innovation och långsiktig finansiering vilket kommer att leda till minskad miljö- och klimatpåverkan såväl direkt som indirekt. Programförslaget bedöms även kunna bidra positivt till människors hälsa, genom till exempel sysselsättning och social inkludering.

Genom att programmet möjliggör för ökad kunskap skapas det möjligheter för att bättre implementera och nyttja digitalisering och AI för att skapa resilienta och hållbara företag. Detta skulle också leda till en förbättrad och mer hållbar resursanvändning, minskat avfall och en minskad användning av kemikalier, speciellt i de stora industrier som finns i Västsverige. Programmet skulle även bidra positivt till Agenda 2030, EU och Sveriges klimatmål. Vidare bedöms ökad forskning och (internationella) nätverk, kluster, hubbar etc leda till förbättrad hantering av avfall, samverkansmöjligheter för att dela kunskap vilket, i sin tur, kan ge goda förutsättningar för att bygga ett mer cirkulärt och hållbarare samhälle.

Satsningarna på övergången till en cirkulär ekonomi är det som medför störst positiv klimat- och miljöpåverkan. Att främja övergång till cirkulär ekonomi skulle bidra positivt till klimat eftersom det skapar mer hållbara processer, produkter och/eller tjänster vilket skulle minska Västsveriges klimatpåverkan. Därtill antas satsningar på en cirkulär ekonomi leda till nya arbetstillfällen och mindre utsläpp, vilket bedöms vara positivt för befolkning och hälsa.

Samtidigt noteras att programmet innebär en risk för negativ miljöpåverkan och att kravställningen för att uppnå ett Smartare Europa och Grönare och koldioxidsnålare Europa är svag. Riskerna som finns inkluderar ökad energianvändning och transport i regionen som resultat av ökad produktion. En stärkt konkurrenskraft hos små och medelstora företag syftar till att öka den ekonomiska tillväxten, men samtidigt finns risk för att det resulterar i ökade utsläpp av växthusgaser. Till exempel finns risker att

det i samband med nyetableringar av byggnader, demonstrationsanläggningar, testbäddar etc kan ske ett ökat resursbehov och ökade avfallsmängder.

För vissa av de särskilda målen är det därför viktigt att utformningen av programmets insatser sker på ett sätt som främjar hållbar utveckling och säkerställer att insatsen inte ger oönskade konsekvenser, till exempel rekyleffekter inom energieffektivisering och risk för att jungfrulig mark tas i anspråk vid nyetableringar eller när ny infrastruktur anläggs.

Således bör programmet, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som till exempel rutiner för bedömning av ansökningar (där det är av vikt att krav ställs på små- och medelstora företag), planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning

Samråd

Samrådet för avgränsning av strategisk miljöbedömning genomfördes september 18–24 2020 i form av enkät. Aktörerna hade möjlighet att lämna synpunkter även via email och Word dokument. Samrådsunderlaget skickades till samtliga län och regioner som ingår i den västsvenska regionensamt till Naturvårdsverket.

Baserat på de kommentarer som kommit in har följande åtgärder beslutats:

- Bedömningen av klimatrelaterade effekter sträcks till 2050
- I den slutliga versionen av kommer effekter på havs- och vattenmiljö också bedömas till geografiskt område utanför det definierade, i den grad detta är möjligt
- En övergripande bedömning också av kumulativa effekter på miljön

Remissförfarande

Utkast på miljökonsekvensbedömning skickades till programskrivarna i Västsverige den 4 november 2020. Västsverige valde att inte svara.

Förslag till åtgärder i miljökonsekvensbedömningen

Insatser inom de två politiska målområdena bör väljas och utformas så att hållbar utveckling främjas. Programmet bör därför, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Smartare Europa":

- Att tillgängliggöra infrastruktur för forskning och utveckling, exempelvis i form av testbäddar, laboratorium, pilot-och demoprojekt, gör det möjligt att även belysa vikten av hållbar utveckling.
- Tydliggöra kopplingen mellan effekter inom smart specialisering och miljö. En viktig del i smart specialisering är att välja prioriteringsområden. Kan prioriteringar i programmet styras mot stöd till exempelvis miljödriven, tjänste-och social innovation ökar givetvis möjligheterna till en positiv klimatpåverkan och att främja en hållbar utveckling.
- Satsningarna på små och medelstora företag bör också omfatta aktiviteter som särskilt adresserar unga och ungas tillgång till arbetsmarknaden.
- Ta hänsyn till var i regionen kommande insatser och nyetableringar förläggs för att motverka segregation.
- Planera finansieringar på det sättet att företagets tillväxt främjas genom grön och cirkulär ekonomi för att minska negativa effekter på resurshushållning.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Grönare och koldioxidsnålare Europa":

- Ta med incitament för att minska den totala energianvändningen kopplat till hög tillväxt i regionen.
- Prioritera insatser inom styrkeområden som Hållbar energi och miljöteknik, eller Teknik-och tjänsteutveckling inom industrin som leder till ökad energi- eller resurssnålhet.
- Prioritera multifunktionella markanvändningen.

Hur har miljökonsekvensbedömningen integrerats i slutliga programmet?

Miljökonsekvensbeskrivningen föreslog att ta fram mekanismer för att tydligt styra regionalfondsprogrammen mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Tillväxtverket har integrerat detta i urvalsprocessen av projekt för samtliga program inom regionalfonden, inom kvalitetskriteriet Hållbar förändring. Projekten ska i sina ansökningar visa hur de har bedömt sin hållbarhetspåverkan samt om projektets resultat har förutsättningar att bli bestående och bidra till en hållbar utveckling.

Programmet har sedan miljökonsekvensbeskrivningen genomfördes omarbetats väsentligt där bland annat särskilda mål har tagits bort och lagts till.

Miljökonsekvensbeskrivningen har varit ett av de underlag som har använts i vidareutvecklingen av programmet. Programskrivarna tog till sig av återkopplingen och tydliggjorde hållbarhetsperspektivet i programmet.

Programmet för Västsverige har tydligt integrerat infrastruktur för forskning och utveckling, i form av testbäddar, pilot-och demoprojekt som bidrar till att belysa vikten av hållbar utveckling.

Västsverige ska på tvärs främja insatser som möjliggör digitalisering och grön omställning inom alla prioriteringar i syfte att öka företagets konkurrenskraft, effektivisera offentlig verksamhet och bidra till lösningar för ett hållbart Västsverige.

Efter miljökonsekvensbeskrivningen tydliggjordes programmet genom att införa skrivningar som stärker miljömässig hållbarhet i PO1. Vidare utformades de särskilda målen PO2.2 och PO2.6 att tillsammans angripa ökad energi- och resurssnålhet från olika perspektiv, inte minst genom att tydliggöra principen om energieffektivitet först. Det är viktigt att främja insatser som underlättar att göra smarta val för att öka hållbarheten i samhället. Västsverige lyfte ytterligare vikten av att programmet ska främja insatser som utvecklar, påverkar och demonstrerar potentialen i cirkulära affärsmodeller för att minska användningen av råmaterial, minska klimatpåverkan och samtidigt skapa lönsamhet.